

SABADELLENCES

Semblança: Joan Segura i Bonet

Pere Font i Grasa

El primer record que guardo d'en Joan Segura, és la d'un jove amb ulleres enroscat a una bombeta de 40 W. Ho explico: Es tractava d'un dels components de l'Aula del Grafisme que es va moure per l'Acadèmia de Belles Arts ara farà ben aviat una trentena d'anys. Encara recordo com si fos ara aquella portada del 24 de febrer de 1973 al diari SABADELL. Un titular ben explícit: ART NOU; i un subtítol elèctric i potser eclèctic on s'hi podia concretar de que anava la cosa: VISUAL 73. Es presentaven una colla de dissenyadors, d'artistes, que van trencar no pocs esquemes i van donar llum a models de comunicació social. Set caps empalmats a una bombeta per il·luminar consciències endormiscades i conservadores. La llista: Santi Gabriel, Jordi Roca, Jaume Tarte, Joan Segura, Santy Soley, Montserrat Serna, Miquel Torrecilla, més Josep Zamora que no sortia retratat. Aquell cap de setmana de febrer del 1973 fou espectacular per l'expressió artística al mig del Passeig Manresa amb una *performance* del grup terrassenc ART NOU amb el seu mòdul de plàstic a l'aire lliure que va provocar tanta sorpresa com crítiques de tota mena.

Han passat 30 anys. Més d'un quart de segle des d'aleshores i les bombetes de 40 W (o eren de 60 W ?) van anar ampliant filaments artístics amb una vida professional tan interessant com diversa; tant de pujades i baixades com d'idees deixades a mig camí. Aquells "elèctrics" de l'Aula de Grafisme de Belles Arts presentaven el desembre d'aquell mateix 1973: "*Cinco proyectos gráficos en torno a una posible Expo-82 Barcelona*". Potser cal recordar que l'enginyer Carles Buigas i Sans (el de la Font Màgica de Montjuïc) volia portar a terme el projecte faraònic del teatre d'aigua de llum i color com a obra emblemàtica de l'Exposició Universal de Barcelona 82 a situar al Collserola, entre Cerdanyola del Vallès i Sant Cugat del Vallès. Una més de les megalomanies de l'època de l'alcalde de Barcelona, Josep Maria Porcioles que va quedar diluïda en el temps i l'espai. És en aquest context que la colla sabadellenca va voler dir la seva amb un seguit de propostes alternatives. Tot plegat va quedar en un no res. El mes de març del 1974, L'Aula de Grafisme va fer un cicle de conferències sobre "*Creativitat i grafisme*", amb la participació de J.V. Wukmir, Enric Huguet, Pilar González i el mateix Joan Segura, qui el 15 de març parlà de: "*Revisió històrica dels dissenyadors gràfics 1900-1974. Els grafistes avui. Art o Tècnica?. Un futur previsible*".

Les bombetes mai no han deixat d'il·luminar noves idees a tall individual. Com són de Sabadell, doncs, cadascú per ell. Els he retrobat escadusserament, molt de tant en tant, ajupits davant la taula o capficats per un nou programa d'ordinador. Com ara en Joan Segura i Bonet, col·lega a la Facultat de Ciències de la

SABADELLENC

Comunicació amb el qual compartim veïnatge de seient en una d'aquestes reunions llargues i ensopides dels claustrals. Quedem per parlar de moltes coses a l'ombra de la xemeneia de Ca l'Estruch, aquella que quan xutaven a gol podien contemplar els Vázquez, Gual, Gràcia, Pallàs, Patro... Castaño, Camps, Vall, Noya, Martínez, en companyia dels arlequinats de manta generacions..

En fi, res de tot això es del que vam parlar (i) . I no sé ben bé perquè. Potser per tal d'evitar pecats confessables de joventut. Potser perquè les batalletes son per explicar-les en petit comitè quan arribi l'estiu; després d'aquesta tardorena melangia al voltant de la xemeneia sense forn, símbol de l'especulació que ens envolta.

Dinem al *Tiberius*, ben a prop de l'ombra del tall britànic de la Creu Alta

En Joan Segura, 56 anys, és doctor en Ciències de la Informació i professor associat de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB. Pre-jubilat del Banc de Sabadell ("amortitzat als 55 anys"), on va ser responsable de Publicitat durant uns quants anys a principis dels 80s. Llegeix *QUADERN* i em recorda que deixo parlar molt als entrevistats, que gairebé no faig preguntes. Te tota la raó del món. Deixo parlar i parlar perquè els meus interlocutors solen ser persones que tenen molt a dir. Com ara ell mateix:

"Després d'aquells afanys de joventut vaig abandonar una bona part de la projecció cívica. Quant tens família deixes moltes coses al marge De tota manera he mantingut contactes esporàdics amb les colles de l'època. Durant l'alcaldia d'en Farrés vaig concorre als concursos públics pel guarniment de places: Plaça del Treball, Plaça de la Creu Alta...Em vaig empenyar molt i molt quant es feu el concurs del monument del mil·lenari en atorgar-se el premi a un projecte que feia cinc anys que estava datat i vist per l'Ajuntament. Una manipulació tan escandalosa que a partir d'aquell moment m'he negat a participar de les activitats relacionades amb el consistori. Tot hi això no he deixat de mantenir contactes per la recerca del coneixement amb els museus de la ciutat i de manera molt concreta amb l'Arxiu Històric on he pogut fer totes les consultes sobre el treball de les marques"

Efectivament, en Joan Segura ha portat a terme un exhaustiu estudi científic titulat: **"Un origen de la marca comercial moderna: una exigència policial i administrativa"**. Magnífic treball –goso a dir— que desvetlla un dels aspectes industrials i comercials poc coneguts. Amb troballes certament eloqüents:

Fes-me cinc cèntims sobre de que va tot això de la marca moderna?

"La marca comercial moderna podem dir que te el seu origen a Sabadell. A partir de les dades d'un estudi d'en Pere Roca i Garriga sobre el naixement del Gremi de Fabricants, s'ha pogut contrastar. A partir de la certesa del "segell de seda" per marcar les partides manufacturades, vaig seguir investigant fins descobrir que es tractava de "segells de plom", es a dir dels castellans "marchamos". Malgrat ser una exigència, va aconseguir que diversos fabricants milloressin les qualitats dels seus productes, es donessin compte que la seva notorietat s'incrementava, que la marca de plom n'era el tret distintiu, i que sobre aquesta distinció el públic demanava els productes. Per l'habilitat empresarial, allò que era imposat com una comunicació obligada s'esdevingué en una manifestació de prestigi. Era un renaiement de la marca, o,per no trobar 'un document més antic, es pot dir que és el naixement de la marca moderna"

De mica en mica i més enllà de l'any 1559, es va arribar amb el temps i el progrés a majors exigències de competitivitat i va néixer el popular **"brillo"** de les

peces, el particular i autòcton **voraviu**, com també els ploms donaren pas a precintes de llauna, inviolables un cop s'havien segellat amb lligam de cordill a dintre... Bona part de tot plegat es pot resumir en el fet que avui en dia romangui el voraviu (d'ací deu haver sorgit la frase: "no em toquis el voraviu" i) en perfecte harmonia amb el codi de barres on es pot llegir tot el corpus productiu-industrial-comercial-fiscal de la matèria prima manufacturada i a punt per ser consumida.

El fet de ser estudiós del tema de les marques, et suposa mantenir viu el teu compromís amb la ciutat ?

"Sí, naturalment. Malgrat tot, la bandera de Sabadell l'he fet onejar sempre que he pogut, perquè es ciutat d'acollida en la que sempre m'he sentit molt gratificat. Aquí he tingut inquietuds, feina, treball, on visc, casat i amb fills sabadellencs de soca-rel...Amb això no vull dir que hagi renunciat als meus orígens. Per descomptat que sóc sabadellenc...conservant l'esperit de pagès"

En els primers anys com immigrant, vas patir a l'hora d'integrar-te?

"L'esperit de l'emigrant el compartí amb la gent de parla castellana que eren veïns nostres a Can Rull, on hi vivíem des de l'any 1960. El fet de ser català de la comarca de l'Anoia no va representar cap problema. Senzillament, havíem canviat de residència unes desenes de quilòmetres, i continuava amb els meus costums culturals. Els veritables immigrants són aquells que deixaren la seva cultura i que aquí feren l'esforç d'assimilar-se. De seguida em vaig vincular a Joventuts Musicals i a l'Acadèmia de Belles Arts, alhora que treballava d'aprenent de caixista d'arts gràfiques, per passar més tard com a dibuixant. Per sort meva, un benemèrit soci de Belles Arts amb pagava el bitllet de tren del "catalans" per anar a estudiar a l'Escola Massana de Barcelona . Gràcies a la recomanació del pintor Vila Arrufat al director Lluís María Guell, se'm concedí una beca per al primer curs, i els següents foren gratuïts en obtenir matrícula d'honor fins aconseguir el títol de Graduat en Disseny Gràfic i Il·lustració"

De quins mestres, de quina influència vas imbuir-te a la Massana ?

"Pel que fa als elements bàsics de la fixació de la idea del dibuix, en Ramon Noé, el meu mestre predilecte. Des de la conceptualització, l'Enric Huguet, és la més clara referència. Un home molt intel·ligent, molt sensible i vull citar també a Tomás Baqués, la força de l'expressió plàstica. En resum: Huguet d'impressionava per la seva sensibilitat. Baqués per la seva força expressiva. Noé seria passar de l'abstracció de la idea a la fixació sobre el paper. Tots tres foren mestres i després vaig gaudir de la seva amistat"

Es pot dir que has viscut el canvi cultural, l'evolució dels darrers temps des de Belles Arts?

"...Un grapat d'anys de col·laboració activa; amb exposicions individual i col·lectives fins al final de la dècada dels setanta. Durant un grapat d'anys a Belles Arts

es partia d'un classicisme en les arts i les tècniques, però s'acollien els nous ismes, les noves tendències i no es va plantejar cap discussió. Posteriorment, i com es del domini públic, es va polititzar la situació. Així com en els anys seixanta s'entenia que l'artista havia de ser lliure, a la dècada següent se'l va voler convertir en un servidor del sistema. En arribar a aquest punt la cosa es va trencar. En veure el mercadeig que hi havia, la submissió de l'artista al marxant, la galeria i el crític, em vaig desengançar. Jo entenc l'art com a creació estètica específica per una intenció i el Sabadell de l'època era una societat oberta i receptiva, però la política de l'entorn es el que va destruir la gran lleva que hi havia. Dos exemples: Tothom recorda la irrupció de l'Aula de Grafisme i més endavant la postura "trencadora" de la Sala-3. Com ja saps la culminació de tot plegat és la institucionalització d'un centre pioner com l'Escola Illa, controlada des de l'Ajuntament i portada per un grup d'"il·luminats", salvant les lògiques excepcions personals...En definitiva, s'ha passat a un dirigisme que no es compatible amb la llibertat de l'autor.

Tornem al disseny: Sabadell va passar del classicisme gràfic de les mines a una creació més actualitzada?

“La frontera la marca durant el primer quart de segle en Ricard Marlet que amb els seus boixos va fer algunes marques “maquiiiiissimes” que l’haurien d’inscriure en la història dels manuals del disseny del país. Ignoro s’hi s’ha perdut el fons documental que hi havia a l’antiga impremta Sallent, seria una pena aquesta pèrdua pel patrimoni sabadellenc. Amb anterioritat a Marlet ja hi havia dissenys de marques molt “guapes” fetes amb litografia sobre pedra. Parlo de l’època pre-modernista. ¿Un exemple?: La representació gràfica de la factoria de “Cuadras y Prim”, que marca un temps ple d’icones molt decorades i orlades. No podem oblidar, a més, de Marlet, en Manuel Rallo, Xavier Sallent, que crea tota una estilística. L’Andreu Castells, del que molts solen oblidar que a més d’excel·lent historiador era un artista i dissenyador força creatiu. O el poeta i dissenyador Jordi Doménech...!, naturalment, tots els components de l’Aula de Grafisme que van confirmar amb la seva tasca professional el que ja apuntàvem des de la projecció de la Massana...¿Més noms?: Tanyá, Sitges, Olivé, Comas.

Professor de l’Autònoma, tot un doctor, què és el que “pintas” en aquests moments?

“Diguem que no pinto res de res...(somriu en entendre la “punyeteria” de la pregunta)...Procuro que pintin amb el mouse els alumnes. Són els estudiants de disseny de Premsa als que no tan sols ensenyo a muntar les pàgines de diaris i revistes, sinó que també els ajudo a entrar en el món de la infografia; es a dir de poder representar gràficament allò que es fa difícil d’explicar amb un text o amb una fotografia. Un altre manera d’aplicar l’art a la comunicació, però sense deixar de ser un disseny, que malgrat seriar-se a milers de còpies del tiratge d’un diari, no de deixi de ser art en quant ha estat una creació individual que obeeix a un propòsit comunicacional. Per tant, ara no pinto res i faig que pintin amb el ratolí”

És lògica aquesta evolució dins la teva trajectòria?

“És la meva evolució i la trobo lògica i coherent. Si ara em volgués comparar amb gent que va fer un salt de les tècniques tradicionals i després van trencar, bo serà no oblidar que ho seguien fent amb els mateixos materials: Des de l’oli a la tempera passant per l’aquarel·la...Però ara és possible canviar el llenguatge amb la tècnica de l’ordinador. El més important, en qualsevol supòsit, és saber que hi vols dir independentment de la tècnica que exigeix cada suport. Considero que la meva trajectòria ha estat coherent; el que importa és la obra i el seu missatge”

En el moment de l’entrevista encara és d’actualitat l’enfonsament del petrolier “Prestige” a les costes de Galícia. Hom no pot oblidar els magnífics dibuixos de la infografia dels diaris que com diu en Segura són, certament, petites obres d’art aplicades a la comprensió gràfica d’un relat. Algun d’aquests treballa ha pogut sortir del mestratge que ell planteja a les aules de la UAB.

DE SANT JAUME A CAN RULL

En Joan Segura i Bonet va néixer a Sant Jaume de Sesoliveres, el 21 d’abril del 1946. És un poblet situat entre Sant Sadurní Piera, a la comarca de l’Anoia. Arran de la pedregada que va destruir la collita de raïm de l’any 1959, després d’un 1958 de sequera, els seus pares van pensar en marxar d’aquell llogarret. El presupost anual de la família no podia anar més enllà de les 15 mil pessetes que ingressaven. Era obligat cercar nous horitzons, especialment pels fills. Primer els dos nois, el germà gran i ell. Després vindrien els progenitors en “vendre’s” les vinyes que conreaven com parcers. En Joan complí 14 anys essent sabadellenc. El seu germà, 16.

Mai no ha abandonat les arrels. Així, l’any 2001 va pintar un retaule de 4 x 1,80 m. Per l’església de Sant Jaume Sesoliveres. Va fer servir l’ordinador per fer-ne l’esbós. En ell es representa la història del vot que va fer el poble a Sant Nicasi durant una passa de diftèria de l’any 1889.

És graduat en disseny gràfic i il·lustració per l’Escola Massana; és Doctor en ciències de la Informació i publicitat per la UAB, on exerceix com a professor associat.

De les seves inquietuds professionals en dona bona mostra el seu pas com a publicista del Banc de Sabadell; com abans de Tiempo BBO, a Solmak, o bé de l’agència que promocionava Edicions 62, on va tenir ocasió de conèixer els fills de la política, per bé que aleshores era unitària i antifranquista. Per un parell de pams de no va tancar-se a la Caputxinada: “Nano, li va dir un veterà, si no tens padrins no et tanquis”.

Un dels seus darrers treballs es el de l’origen de la marca comercial moderna que te especial incidència sabadellenca i que esperem que ben aviat es pugui publicar amb tot luxe de detalls donat el seu interès.

OLOR DE BORRA RANCIA

El dia és gris. Al voltant de la xemeneia de Ca l'Estruch fem unes fotografies. Abans, però, ens hem engolit un capuccino a la terrassa del Paddock. Com no podia ser d'altre manera ens agafa un xic el que ara en diuen un "subidon" en parlar de la ciutat que ens agrada i allò que no ens fa gens el pes.

¡Com ha canviat la ciutat, tu ¡ (Efectivament, no és una pregunta; és una constatació)

"El salt ha sigut espectacular. Un canvi....bestial. La vintena d'anys de l'alcalde Farrés ha estat decisiu per la transformació de la ciutat. Hem passat d'aquells carrers amb olor de borra rancia a unes urbanitzacions que ocupen els solars dels vells vapors. Sabadell ha expulsat a la perifèria la producció industrial, de la mateixa manera que Barcelona. Des de l'inici de la democràcia tots els ajuntaments han nedat en "quartos" i la ciutat que no s'ha modernitzat ha estat per culpa dels seus alcaldes. Aquí durant el mandat d'en Toni s'ha administrat bé, llevat d'alguna obra faraònica com ara Les Basses o els gratacels davant el parc Catalunya. Ha canviat la fesomia de la ciutat; de les xemeneies als blocs de pisos. El concepte de la caseta i l'hortet queda lluny. La crítica severa que cal fer-nos és saber si valia la pena tanta alçada....Malgrat tot continua essent una ciutat a la que et pots perdre i no ser reconegut perquè es prou gran; però a la que vols trobar un conegut saps a on localitzar-lo. Al meu entendre, Sabadell té la dimensió justa d'una ciutat.

¿Barcelona?

"La gran urb ha deixat de tenir interès per la seva megalomania. Projectes mastodontics que no solucionen la vida de la gent: disbauxa en els diners públics en fer teatres ingobernables, caríssims...La tendència actual de Barcelona és de xuclar...Fins ara hi ha hagut l'habilitat suficient per part dels polítics locals d'evitar el ser absorbits al no incloure'ns dins l'Àrea Metropolitana. De mica en mica aquesta independència l'estem perdent i això a curt terme aquestes qualitats que encara manté Sabadell es pot perdre: El camp de golf, el zoològic, el quart cinturó, tot plegat convertirà Sabadell en un suburbi de Barcelona. ¿Com salvar-ho?: És fàcil: fen fora els qui s'estan venent la ciutat per trenta monedes de plata. A l'Ajuntament la coalició ha servit per donar despatxos a uns quants que si abans aixecaven la veu des de l'oposició, ara estan controlats i signant els documents que calgui dient "si senyor" a tot i per tot. Estic en contra del quart cinturó i del zoo, i amb aquesta postura que és la de molts ciutadans, no anem contra el progrés, més aviat intentem demostrar que moltes de les propostes no són correctes per la ciutat. Resumint: el zoo de Barcelona entre Castellar i Sabadell, és la gran excusa per justificar que es faci el quart cinturó.